

FALUSZÉLI HÁZAK

gyártó ország: Magyarország
gyártó cég : ~~MDF~~ *MDS*
gyártási év : 1973

1/495 m
ff, 16 mm!
magyar hang

rendező : Andor Tamás (operatőr)
 : ifj. Schiffer Pál
operatőr : Féner Tamás (fotók)
munkatársak : Breier György (mont. vez.)
 : Kassai Tamás (hangmérnök)
 : Rigó Mária (vágó)
 : Rupp Kálmán
 : Utassy Lénárd
szakértő : Kemény György
 : Solt Ottilia
eng.szám : M.6948/73

Tartalom

A film a Borsod-megyei Szendrő község cigányairól szól. Érzékletesen szemlélíti a cigányság két - tudatosan elmaradottságban élő, ill. a jobb, a kulturáltabb körülmények után vágyódó és ezért tenni, cselekedni akaró - rétege közötti életmódbeli és erkölcsi különbséget.

A jelentős állami kölcsőnnel felépült "cséházak" lakóinak életkörülményei, de egész élete szinte észerevétel nélkül alakul át, lesz jobb.

Örvendetes tény, hogy évről-évre mint több cigánycsalád hagyja el a koszos, bűzös telepet és költözik kulturált körülmények közé.

-.-

Képsor

Poros úton falusi gyerekek szaladnak. Az utolsó magyar-lakta településen túl ablaktalan, elhanyagolt, többnyire vályogból épült putrik állnak. / Narrátor elmondaja: Ezeket a cigánytelepüléseket az átlagosnál háromszor nagyobb a halálozási arány. /

A Borsod-megyei Szendrő községben vagyunk. A cigánytelep. Szobabelső, kossz, elhanyagoltság. Játzó purdék a sárban.

Fénykép egy lakásról: rozszant tűzhely, piszkos ágy, vénasszony, az ágyon négy-öt purdék alszik.

Riport egy telepi cigányasszonnyal, aki elmondja, hogy férje Miskolcon dolgozik, havi 1000-1200-ért.

Riport egy telepi házaspárral. Asszony panaszkodik: kicsi a lakás. Férje 722 éves, három gyerekeük van, nincs rendes ágyuk, szalmán alszanak.

A telep, felülről.

rendes

Öreg, régi telepess a múltból beszél: régen három ház volt itt, most 35 van. Mostani, speciális fogalmak, kifejezések jöttek divatba: "csélakás", "cséház", "csételep" - azokat az újonnan épült házakat nevezik így, amelyek jelentős,

90%-os állami kölcsönből épült házak. Az építtető cigánycsaládnak csak minimális kp-t kell fizetni, a kölcsönt pedig harminc /1/ év alatt lehet törleszteni az államnak.)

Riport egy "cséház" házaspárral: férfi elmondja, hogy 7.800 Ft kp-ét kellett fizetniük, az alapát ő csinálta. Ő különben bányász, hét gyerekük van, közülük kettő még lenn van a telepen, ők majd később jönnek fel.

A szoba szép tiszta, berendezett, kulturált körülmények.

Riporter most a többieket faggatja: hogyan és mennyiben változott az életük, ilyen, megváltozott, jobbb körülmények között?

Egy asszony elmondja, hogy a régi telepi házukban véce sem volt, itt van, amikor felköltöztek, a régi butorokat is összetörte, hogy az új házba csak új bútorok kerüljenek, mintegy az új élt szimbolusaként. Eközben férje ebédel. Asszony távolabbi terveiről beszél, realisan, romantika nélkül.

Másik család. A fiatal férfi bányász, amióta új házuk van, csak ritkán vállal éjszakai műszakot. Havi keresete 2500-2600 Ft között mozog. Felesége elmondja, hogy ők voltak az elsők, akik felköltöztek. Lakásuk szép tiszta, szépen berendezett. Kerítés is kell, mondja az asszony, hiszen az a ház óka. Most a vas-kerítés a divat, ők is azt szeretnék. Egyébként ők a "magyar" embert utánozzák mindenben - mondja.

Másik család. Asszony elmondja, hogy ötvenezret kaptak az államtól. Négy gyereke van. Gyerekarcok. Gyerekek mondják: itt jobb, mint a telepen. A nagylány elmondja, ha felnő, három szobás, összkomfortos lakást szeretne és két gyereket. Különböző fodrásznő szeretne látni. A többi gyerek, a testvérei olvasnak, dolgoznak közben.

Másik család. Az asszony cigány, férje csak félig az, kinek nem tetszik még itt sem, be akarnak költözni Miskolcra. Csak egy gyerekük van, tablettákat szed rendszeresen. A szobában kombinált szekrény, lemezjátszó, TV, látszik, hogy mindenk van.

Másik család. Szép, tiszta lakásban az asszony beszél. Elmondja, hogy férje nemrégén halt meg, egyedül maradt gyerekeivel. Lemezjátszó, TV, stb. Nagylánya 15 éves, öccse is van, mindketten iskolába járnak. Asszony elmondja: sok problémája van egyedül, férje halála után állami gondozásba akarták venni a gyerekeket, ő azonban nem engedte, jól tartja őket.

Riport a telepen. Riportert sok telepi ember fogja körül, egymás szavába vágva beszélnek, válaszolnak a kérdésekre. Egyikük azt mondja, hogy már nem tudnak elmenni, azért, mert már sokkal több kp-ét kérnek. Ezen összevesznek, nagy hangon veszekednek, kiabálnak egymással.

Egy asszonyt látogat meg a riporter. Asszony elmondja, nyolcan laknak a lakásban. A lakás: egy rossz szobából áll, ami sötét, hideg, koszos. Gyerekek mindenféle rongyban járnak.

Riport egy másik telepesnél. Asszony panaszkodik a rossz körülményekre, stb.

Riport a telepen lakó férfiakkal. Sérélmük - mint mondják - a közelben lévő térsz nem vesz fel cigányokat, így ők emiatt csak jóval távolabb helyeken dolgoznak.

A telep totálplánban.

Narrátor /riporter/ elmondja, hogy 200 ezer cigány még ma is ilyen és ehhez hasonló telepeken lakik, tengeti életét, családjával együtt. Haladás azonban, hogy hét év alatt összesen 10 ezer család vált "csélakó"-vá.

Fényképek cigánypurdéről.

J.
(
Faluszéli házak

c. film cenzuraszövege

Városok, községek mellett sokféle találunk cigánytelepeket. Töltések, országutak mentén, folyók árterületén, erdő szélén a város és a falu utolsó magyarlakta házain túl keletkeztek ezek a telepek.

A szalmával, náddal fedett vályogputrikban él a magyarországi cigányság közel 2/3-a. Több mint 200.000 ember, több mint 50.000 család. A cigánytelepi lakások zöme egy helyiségből áll. Átlagosan öten, hatan élnek bennük. Villany alig néhányban ég, saját kútja még a telepnek sincs. Ezeken a telepeken hamarabb halnak meg az emberek, több a betegség mint a falvakban, ahova tartoznak. Kevesebb osztályt végeznek a gyerekek, kisebb súlyllyal születnek a csecsemők. A cigánytelepeken az újszülöttek halálozási aránya az országos átlagnak több mint háromszorosa. A cigányok lakásproblémáit vizsgálva filmünk a Borsod-megyei Szendrő községet választotta helyszínül. Ennek a bonyolult ügynek egyes részletei más községekben másképpen jelentkeznek. A lényeges problémák azonban országszerte azonosak, de legalábbis hasonlóak.

- Mit főz a gyerekeknek? - Babot főzök. - Hány gyerek van magánál? - Négy. - Férje mit dolgozik? - Kőműves, itt van mellette Miskolc. - Mennyit keres ottan? - Hát mikor hogy, 1.100 - 1.200. - Mióta élnek ebben a házban? - Hát már régen, mióta megszülettünk mindig itt vagyunk. - És nem gondolkoztak még azon, hogy változtatnak ezen a... - Hát nem telik. - Mennyi éves? - 27. - Hány iskolát végzett? - Én egyet se. - És a férje? - Ő négyet.

- Kicsi ez a ház. - Mi van bent? - Egy ágy van benne meg egy masina, több semmi nem megy bele. - Masina? - Igen, egy pár...

- Micsoda? - egy sparnét van csak.

- Nevelőmunkán vagyok hat hónapig. - Miért? - Gyerektartásért, nem fizettem, azt avégett. azt avégett vagyok nevelőmunkán, azt

10 %-ot oda vonnak le, oda az izének a Edelénybe, a hogysis
hijják a bíróságra, izét meg 10 %-ot amoda a feleségemnek.

- Az előző feleségének? - Igen. - De magy nem cigányember?

- Hát nem az vagyok, keverék vagyok.) - Hova valósi? - Én ide-
valósi vagyok. - Ide valósi?, itt is született? - Anyukámék
ott laknak fenn, nem itt főgok én lakni, más helyütt csak hát
még nem tudok, a bíróságra kell 10 %-ot fizetni, meg el is va-
gyok maradva, hát az itt a baj nekem. - Hány osztályt végzett
maga az iskolában? - Öt, öt osztályom van. - Szakmája nincs?
- Nincs, segédmunkás vagyok, hát öttel nem tudok ilyen munkát
végezni, csak segédmunkát. - Hány éves maga? - Én 22, 22 éves
vagyok. - És három gyerekük van? - Igen, most lesz a negyedik.

- Mióta létezik ez a telep? - Hát én hatan évtől mindig em-
lékszem rája, csak nem volt ennyi, mert ott volt egy kis ház
egy idős bácsinak, meg a csehek meg a vörös katonák voltak
benn abban az időben, hát egész pendelyes gyerek voltam, de
egész jól visszatudok emlékezni, hogy hát az volt itten.

Ugyhogy 5-6 lakás lehetett még itt abban az időszakban.

- Amikor maga született, vagy mikor gyerek volt? - Mikor gyere-
rek voltam. - És mikor nőtt ez fel 65 lakásosra? - Hát mindig
szaporodott, mert gyütt idegen, ide nősült az itt maradt, annak
volt gyereke, az épített, a gyerekeinek a gyereke megint épi-
tett, hát így szaporodott. - Hány ház van ezen a telepen?

- 35, még eddig. - És korábban mennyi volt? - 63. - Mi történt
a többi 34-el? - Hát azzal az történt, hogy kimentek az új te-
lepre Cs lakásokba? - Mi az a Cs lakás? - Ami itt van, ez az
új lakás, ami itt épül.

- Mikor kezdtek itt először építeni ilyen Cs. házat? - 66-ba.

Cs lakás, Cs ház, Cs telep. Mit jelentenek ezek a fogalmak?

A Minisztertanács 1964-ben határozatban írta elő a szociális kö-
vetelményeknek meg nem felelő lakásokból álló telepek felszámó-
lását. A kormányhatározat lehetővé teszi, hogy a telepek lakói

építési kölcsönhöz jussanak. Ez a kölcsön az építési költség 90 %-át fedezheti, amelyet 30 év alatt, kamatmentesen kell visszafizetni. Az építési költség feltételei:

1 éves folyamatos munkaviszony, vagy szövetkezeti tagság és legalább havi 1.000 Ft-ot elérő kereset. Ezenfelül az építtetőnek rendelkeznie kell az építési költség 10 %-ával.

A kormányhatározat nyomán a 60-as évek második felében megkezdődött az ugynevezett Cs házak építése. A legtöbb helyen szintén telepszzerűen, a falu szélén. Cs háznak hívják ezeket a szobából, konyhából, kamrából álló házakat. Cs - mert csökkentett az újjonnan épülő falusi, városi házak normáihoz képest. Csökkentett a mérete, de az ára is. A cigánytelep putriával azonban össze sem lehet hasonlítani a villannyal ellátott, alapozott, szigetelt, kertes házakat.

- Mikor kerültek ebbe a házba? - Hát kéremszépen most lesz egy éve, most egy éve. - Előtte hol laktak? - Téglási cigánysorn.
- Ott milyen lakásuk volt? - Ilyen vályogházból volt. - Na mostan hogy sikerült összeszedni ezt a házat? - Hát kéremszépen úgy sikerült összeszedni, hogy megspóroltuk, megspóroltuk, mert azt mondták, hogy 7.000, 7.800 Ft-ot kell befizetnünk, és mi azon a voltunk, hogy hát összetudjuk szedni, megéheztük, megkoplaltuk, meg mit tudom én, és hát jogosan meg kellett, hogy fizessük. - Dolgozott maga ebbe a házba? - Ebbe dolgoztam, az alapot, az alapot én magam ástam ki, akkor a padlót tapasztottam le, ablakokat pucoltunk, padlót súroltunk, ezeket csináltuk.
- Meszeltünk. - És mennyi OTP kölcsönt kapott ehhez? - Én nem tudom azt, mennyit kaptam. - 50.000, 59.000. - Na, na, na. - 59.000, megmutassam a pap? - Na, én kaptam 65-öt. - 59.000 kaptam, mink 59.000-t kaptunk. - Na, most maga hol dolgozik? - Bányába.
- Milyen beosztásba? - Gépkezelő. - Ott mennyit keres? - 2.300 Ft-ot
- Mióta dolgozik a bányába? - 21 éve. - Hány gyerekük van maguknak? - 7. - És ebből hány lakik magukkal? - 2, akkor még egy lányom lakik a soron, meg a fiam, ez a kőműves, akit mondtam is.

- Tehát akkor két gyereke még lenn van a régi telepen? - Igen, igen. - És övelük mi lesz? - Hát ők is gyűnnek ide, és hát azon lesznek hogyhát befizessenek, és le tudjanak ide jönni. - Szóval akkor egy idő után az egész család itt lesz fenn a Cs telepen. - Igen, igen és ugyis ugy is helye van a lakásokat, már most is itt van két lakás készen, itt van a szomszédomba, hogy azok is ide fognak jönni. - Ha úgy összehasonlítjuk az itteni lakást és a régi lakást a téglaszélről, akkor mi a különbség? - Jaj, jaj, ég a földhöz, ég a földhöz. - Miben van a különbség? - Kérem szépen abba, hogy hát itt villany van, és jobban tisztálkodást is jobban megtudjuk, mindent tudunk venni ide, és szóval minden van. - Ott meg nem tudtunk venni, csak egy ágy volt benne, meg egy régi komót, meg egy hogy mondjam már egy milyen sparhet, egy csikósp. asztal, nem ilyen asztal sparhet. - Maga mikor került fel ide a telepre? - En 57-be, 67-be. - Szóval most már 6-ik éve itt vannak? - Igen. - (Igen?, és magának mit sikerült a 6 év alatt változtatni az életén? - Mit, szobabutort vettem, konyhabutort vettem, sparhetot vettem, tv-t vettem, csillárt vettem, mindent vettem. - Állatot tart? - Bizony tartok. - Szóval teljesen más lett, vagy, vagy sokban más lett? - Jaj, ujabban születtünk is.) - Mi a fő különbség? - Hát az, hogy hát itten sokkal jobb is mint ott nem is járunk abba a szarba, mocsokba, mer ahova értünk oda tapsztunk a szarba, mer véce nem vót. - Itt van WC? - Hát hogyne vóna, mindegyiknek saját, külön a portáján WC van, és hátnem megy oda ahova akar, mert oda ült le a gyerek ahova akart. Én csak úgy jöttem ide, mint egy csupasz egér. Magam gyüttem csak, hát nit hoztam volna még, öszszetörtem mindent, nem kell más, azt mondtam dolgozik?, hát akkor vegyen szép bútort, ha szép ház kell, vegyen szép butort is. - Mennyiért vettek bútort? - 8.700 Ft-ért, konyhabutorom volt 3.700 Ft, amaz ott a kombinált butorom 6.000 Ft. Ezt mindent vettünk bele. Hálókonyhabútor, szobabutor, asztalokat, dohányzóasztalt, vele székeket. - Ez a konyhabútor ez mire van itten? - Ezt a lányomnak vettem meg. - De ezt most nem is

használják? - Ezt hogy használom, azt neki vettem!. - Tehát ezt majd ő kapja meg amikor... - Bizony, amikor férjhez megyen, akkor az övé, azé nem is használjuk, azé tettem be neki a szobába. - Televíziót nem akarnak venni? - Venni akarok azt is, de még most nem bírok, mer még a kölcsön a fejemen..., jövő hónapban telik le a kölcsön... - Jószágot tart kinn az udvaron? - Igen, tartok, most is van egy szép nagy süldöm. - És baromfit is szokott tartani? - Baromfit is szoktam, likákat is, kacsákat is, de most nem bírom mer... - A kertbe természet valamit? - A kertben természetek krumplit, természetek babot benne, akkor zöldséget, kelkáposztát, karfiót, ami csak kell egy asszonynak a keze alá mindent, mindent természetek benne. - Húst milyen gyakran szokott főzni? - Hát, egy héten kétszer. Telik kétszer egy héten enni húst. - Azt boltból veszi a húst? - Boltból igen, a mészárszékből. - És a saját disznójukat levágják, vagy eladják? - Most nem vágok, azért mert kicsi még, majd jövőre. Most meghagyom anyadisznónak, hoz nekem egyszer vagy 6 vagy 7 malcot. Malacokat eladom, az anyát meg fel fogom hizlalni jövőre. - Mit fog venni a pénzből, hogyha leadta a malacokat? - Mit veszek? Veszek belőle szép nagy tv-t magamnak, veszek szép szőnyeget a szobába, veszek a falamra szép garnitúra, konyha falvédőket a falamra, szépet, veszek a falho, meg ide az ágyhoz meg ide ne azt a szép... - Kés falvédőket magamnak. - Azt hol látta? - Hol láttam? Miskolcon. - Igen, a boltba látta? - A boltba, meg a piacon is van sátor alatt. Olyanokat fogok venni belőle magamnak. Szép szőnyeget a házamba, hogy legyen nekem szép a szoba. A konyhámba meg veszek azt ide azt a bőrt, az a kockás bőr, veszek szépen behúszom magamnak, oszt azt csak törülni kell, ha piszkos is.

- Boltba szokott vásároni? - Boltba, igen. - Minden nap. - Minden nap a boltból kell élni. Gyün haza 12-kor, kérdezi anyukám nincs valami? Dehogynincs, hoztam neked kedves fiam, hoztam neked jó tejszót, egy kis jó kenyeret piritok neki, tejszót hozzája, lefekszik hozzám, megölel engemet, megcsókolgat engemet,

használják? - Ezt hogy használom, azt neki vettem!. - Tehát ezt majd ő kapja meg amikor... - Bizony, amikor férjhez megyen, akkor az övé, azé nem is használjuk, azé tettem be neki a szobába. - Televíziót nem akarnak venni? - Venni akarok azt is, de még most nem bírok, mer még a kölcsön a fejemen..., jövő hónapban telik le a kölcsön... - Jószágot tart kinn az udvaron? - Igen, tartok, most is van egy szép nagy süldöm. - És baromfit is szokott tartani? - Baromfit is szoktam, likákat is, kacsákat is, de most nem bírom mer... - A kertbe természet valamit? - A kertben természetek krumplit, természetek babot benne, akkor zöldséget, kelkáposztát, karfiót, ami csak kell egy asszonynak a keze alá mindent, mindent természetek benne. - Húst milyen gyakran szokott főzni? - Hát, egy héten kétszer. Telik kétszer egy héten enni húst. - Azt boltból veszi a húst? - Boltból igen, a mészárszékből. - És a saját disznójukat levágják, vagy eladják? - Most nem vágok, azért mert kicsi még, majd jövőre. Most meghagyom anyadisznónak, hoz nekem egyszer vagy 6 vagy 7 malcot. Malacokat eladom, az anyát meg fel fogom hizlalni jövőre. - Mit fog venni a pénzből, hogyha leadta a malacokat? - Mit veszek? Veszek belőle szép nagy tv-t magamnak, veszek szép szőnyeget a szobába, veszek a falamra szép garnitúra, konyha falvédőket a falamra, szépet, veszek a falho, meg ide az ágyhoz meg ide ne azt a szép... - Kés falvédőket magamnak. - Azt hol látta? - Hol láttam? Miskolcon. - Igen, a boltba látta? - A boltba, meg a piacon is van sátor alatt. Olyanokat fogok venni belőle magamnak. Szép szőnyeget a házamba, hogy legyen nekem szép a szoba. A konyhámba meg veszek azt ide azt a bőrt, az a kockás bőr, veszek szépen behúszom magamnak, oszt azt csak törülni kell, ha piszkos is.

- Boltba szokott vásároni? - Boltba, igen. - Minden nap. - Minden nap a boltból kell élni. Gyün haza 12-kor, kérdezi anyukám nincs valami? Dehogynincs, hoztam neked kedves fiam, hoztam neked jó tojást, egy kis jó kenyeret piritok neki, tejját hozzája, lefekszik hozzám, megölel engemet, megcsókolgat engemet,

átölel . . . emet, azt akkor feküdjünk. - Különösen mikor jövök haza fagyosan. - Akkor belémbúj, akkor úgy belémbuj, nem lehet kivenni belőlem, annyira belém bújik, jaj de jó meleg vagy kedves feleségem. Jó meleg vagyok? Jó meleg vagy, ölelj meg engemet. - Két gyerek aki itthon van, az iskolába jár?

- Igen. - Hányadikosok vagytok? - Hatodikos. - És te? - Én is hatodik. - Te is hatodikos vagy. Hogyan tanultok? - Nagyon jól. - Jól? Te hanyas vagy? - Én 4,5 voltam negyedikbe. - És te? - Én három egész egy. - 3,1.

- Hány gyerek van? - Nekem 5, most lesz a hatodik. - Maga beteg, vagy pedig éjszakás volt? - Nem, éjszakás voltam, 1/2 8-kor jöttem haza, és pihenek. - Hol dolgozik? - l-es akna.-Bányába? - Igen. - Milyen beosztásba? - Vágatos vagyok. - Mióta dolgozik ott? - 12 éve dolgozom ott. - És mondja, mit lehet keresni most a bányába? - 2.000, 2.600 Ft, így, vasárnap hogyha bemegyünk megvan a 3.000 Ft. - Plusz a családi pótlék? - Igen, plusz a családi pótlék.

- Maga itt az elsők között jött fel ide, ugye? - Igen, mink voltunk a legelsők. - 5 éve ugye? - Igen. - És akkor milyen volt itt a telep, amikor még csak egy sor volt? - Nagyon, akkor jobb volt. - Miért volt jobb? - Hát tudni azért, nem voltunk akkor ennyire összetömörítve, nem volt ennyi gyerek együtt, mert csak ez a két sor ház volt itten.

- Mer jószerivel mondjam aztat, hogy itt majdnem csak mink tisztán testvérek vagyunk, meg rokonok. - És a többi rokonságból van valaki aki még a telepről, a téglaszélén? - még édesanyám van, meg egy 22 éves öcsém, meg a nényém 37 éves, de azok most lejönnek lakni. - Mi csak ennyi vagyunk a családbul. - Lassan az egész család idejön. - Hát, ide kell nekik is jönni, ha mink itt vagyunk. - És miért van az, hogy olyan nehezen jönnek el a téglaszélről? - Mer, hát azongyák, hogy hát, hogy mindegy itt is cigányok vannak, meg ott is cigányok vannak. - És mindegy? - Hát nekik mindegy. - És maga szerint? - Hát én szerintem nem. - És vannak valmi terveik, hogy a jö-

vőbe hogyan lesz? - Kerítés kéne még. - Miért kell a kerítés?

- Hogy nekünk is legyen szép. - Szép legyen, mint a magyar embernek. Van szép lakás, szép kerítés megillet ugye. Másik szobát majd a kislányomnak. - A kerítés az egy fontos dolog?

- Igen, fontos dolog, mert hát ugye porta nem lehet kerítés nélkül. - Szóval az adja meg a rangját? - Az adja meg, az adja meg a háznak a végét. - Meg a tiszteletét is, meg azt disznó, kutya ne járjon be. - És kerítésben mi a divat?

- Mi a divat? A vaskerítés. - Hol látta a vaskerítéseket?

- Jaj... - Ki után megy maga a divatban? - A magyar ember után. Ha látom annak a magyar embernek szép kerítése van, hát mondom nézd már ennek milyen szép kerítése van, mennyibe kerülhet? Hát, csak ennyibe te Mari, nem drága, te is csinál-tathatod, mer az urad dolgozik. Hát itthon megbeszéljük, hogy nekünk is jobb volna, de meg is csináljuk.

(- Hogy született ez az egész elhatározás, hogy idejönnek?

- Ugy volt kérem, hogy nem jó volt az a lakásunk, nagyon vizes volt, kijött nekünk az elnök úr, azt mondta, hogy szeret-nénk- e kijönni ide a telepre. Azt mondtuk, szeretnénk elnök úr kimenni, ha tudnánk egy kis pénzt is spórolni. Ha nincsen adnak kölcsönt, vehessünk fel. 5.000 Ft- ig adnak nekünk a takarékbba. - Ertem, maguk 5.000 Ft kölcsönt kaptak, hogy abból tudják befizetni az elinduló összeget. - Igen. - Ez egy nagy könnyebbség volt ugye? - Igen, igen. Azt fizettünk minden hónapban 500 Ft-ot, fizettünk. Oszton mikor a férjem kapott fi-zetést, mindig vittünk a takarékbba, azt 500 Ft -ot beadtuk, azt letörlesztettük, oszt hála istennek így kijutottunk ide.

- Ez hány évvel ezelőtt volt? - 5 éve. - 5 éve.) Te emlékszel még arra, mikor lenn laktatok még a téglaszélőn? - Igen emlék-szek. - És az milyen volt? - Hát nem jó volt ott lakni. - Miért? - Hát mer kicsike volt, meg hát nem olyan jó volt ottan, kicsi-ke volt, meg WC se volt, mint itten, meg nem volt ilyen szép kertünk, nem volt olyan szép ház ottan, meg hát volt ott szép ház, de nem fért be rendes szobabútor oda, nem fért be, meg

kicsike volt. - Televíziótok ott volt? - Nem volt. Lámpa volt ottan, nem volt olyan jó villany, hogy olyan jó világos ez a kis sötét konyha. Ugyhogy nem jó ottan volt. - Mondjad és te hogyan szeretnéd, ha te felnőtt leszel, hogyan szeretnél élni, hol? - Hát én jól szeretnék élni. - Na jó, milyen házban szeretnél élni? - Szép nagy házba. - Milyen nagyba, ennél nagyobbba? - Ennél nagyobbba. - Mégis hány szobást szeretnél? - Hát vagy három szobás, meg meg nagy előszoba, ilyen nagy hosszú, szép konyha, fürdőszoba, kamra, spajz, ezeket szeretném. - Kert? - Kert, jó nagy kert, szép nagy kert, akkor virágoskert, ugyhogy. - És te hány gyereket szeretnél majd ha férjhez mész? - Kettőt csak. - Igen? Mivel töltöd a napodat, mikor itthon vagy? - Itt tanulok, olvasok, meg takarítok, könyvtárból hordok könyvet, osztán odaülök, mikor nincs dolgom, oszt olvasok. - Hát mi szeretnél lenni? - Hát fodrásznő vagy kalauz, még nem tudom pontosan. - Hogy hova veszik fel. - És ez, hogy jöttél erre, hogy fodrásznő akarsz lenni?, hogy jutott eszedbe? - Hát szeretnék csak. - De hát hogy, hogy találkoztál evvel a foglalkozással? - Mondták neki ahova takarítani járo... - Mondták, szoktam járni Petróékhoz, a pásztói tanárhoz, oszt mondtam, hogy szabad mondani, hogy meg tetszene mondani hogy hát minek mehetek. Oszt mondta, hogy hát: Etuskám még nem tudom, de ez a legjobb fodrásznő, vagy kalauznő, vagy Edelénybe vagy Miskolcra. Azt mondtam majd kijárom a nyolcat, azt elhatározom, hogy no, hogy mi leszek, aztán majd még a kettő közül nem tudom pontosan, hogy mi leszek. - És ezt a fodrászságot hol lehet tanulni? - Miskolcon. - Melyik városban szeretnél élni? - Hát vagy Miskolcon vagy Edelénybe. - Voltál már...- Még azt se tudom milyen város az a Miskolc. Nem is voltam még egyszer se. Edelénybe is csak egyszer voltam, vagy kétszer. - Megindítottam nekik ezt is, hogy épíjjenek, mert a minisztériumból kinn voltak, mint most magok, s lefilmezték, akkor is ilyen képes újságba az egész országba ki volt adva, és megkértem, hogy vigyenek innen valahova a téglaszélről, mert már akkor 20.000 Ft-om volt a postán. Oszt szerettem volna onnan elmenni, elmenni, most

meg idevagytam, oszt ide gyűttek többeken, többeken mert vették fel az OTP-eket, hát itt is betelepültek. Mondom tyúkom ellopták, kerítést leverik, a betonkerítést minden nap, muszály innét is elmenni.- Most először maguk költöztek ide? - Legeslegelőször, legelőször én, és meg akartak ölni a cigányok, hogy én indítottam meg, hogy idejöjjenek a cigányok. - Ez mi volt? - Mikor idegyüttünk lakni, hatodik éve. - Hatodik éve. A maga férje mit dolgozik? - Ő bányász, fővájár a bányába. - Ez az ő csapata. - Igen, az ő csapata. - Mondja a férje cigányember? - Félcigány. - Félcigány? És hogyan a szülei...? - Az apja cigány volt, az édesapja, anyja meg paraszt. Így kocsmában volt az anyja, ilyen söntésnél kiszolgáló. - És maga is dolgozik? - Hát tess-be, bizony dolgozok, 4 éve. - Maguknak gyerekek van? - Egyszem. - Ezt maga direkt, szándékosan akarta, hogy csak egy gyerek legyen? - Csak azt akartuk, hogy egy, nekünk több nem is kell, és soha egy nap se kért ő, soha. - És, hogy tanulta meg azt, hogy hogy kell védekezni? - Ugy, hogy a parasztok között dolgoztam, cukrászdába is dolgoztam, itt Szendrőbe, oszt nagy úriasszonyoktól eltanultam minden a világon, magyarázgatták nekem. oszt elmentem az orvoshoz, azt adtak nekem is tablettát, azt mai napig szedem, több gyerekre nincs szükségem. Minek az a sok kölyök. - És mit adott az 5 év alatt ide vásárolni a lakásba? - A világon mindent. A múltkori szobabútorom az háló, de azt eladtam 4.000-ért, és vettem ezt a kombináltat 18.600-ért, és vettem lemezjátékot, vettem tv-t, vaskerítés építettünk, 2 hizónak valót vettünk, járdát beépítettük a portába, gyümölcsfákat hozattunk Debrecenből. - És most mire gyűjtenek? - Menjünk el innen lakni, oszt leadjuk az OTP-nek, oszt akkor két portát meg vegyünk, oszt ugyanerre az OTP-re akarunk építeni ugyanilyet, csak magasabb alappal, meg ikerház. - És hol akarnak építeni? - A Falu közt, hogy tudjunk majd portahelyet venni. - Benn a faluba akarnak venni. - Bizony benn a városba. - És ezt akkor kinek adnák? - Hát má mink keresünk cigányt innen a téglaszélről, aki szeretne ide elgyünni, és ezt mink leadjuk neki, azt akkor mink meg az OTP-n keresztül ezt lerendezzük, ez a tervünk,

eszt akkor mi ugyan erre az OTP-re kapu... építkezünk a városba.
Csak iker~~ablak~~ ablakkal meg magasabb alappal.

- Hogy került ide ez a lemezjátszó? - Hát a férjem vette, míg élt. - Miből vette, vagy milyen alkalomból? - Dolgozott, aztán kapta hűségpénzt kéremszépen, azt úgy vette. - Elhalkitanád, egy kicsit, vagy lezárnád, hogy megértsük egymás szavát? Milyen hűségpénzt kapott? - Hát a bányász hűségpénzt, dolgozott, azért kapta, mert jól dolgozott, mindegyik így kapta. Ő meg azt mondta, hogy hát egyebet ne vegyünk, hát mondom vegyél, azt akkor beleegyeztem. Hát tudod azt mondta, hogy mindig jó, én nagyon szeretem a zenét. Hát akkor vegyed. Akkor meg a másik évben megvettük a rádiót, az is a hűségpénzből volt. - Mennyi ideig dolgozott a férje a bányában? - Bányába dolgozott 16 évig meg 6 hónapig. - És miért hagyta ottan? - Hát mert azt mondta, hogy hát már nagyon régen a föld alatt dolgozott, tönkrement má a belső részei, fogai, má a földalatti munkába, hát szeretnék má nagyon aszongya a szabad levegőn dolgozni. - És akkor hol dolgozott? - Miskolcon, a Mélyépítő Vállalatnál. - És ott mi történt vele? - Ottan ásták a vízvezetéknek a gödröket, aztán ott ráomlott a föld. - És meghalt? - Meg. - És ez mikor történt, hány éve? - Hát már 3 éve lesz mostan. - Maguk mikor költöztek ide lakni ide le a faluba? - Hát már hatodik éve. - Ez Cs háznak számít? - Igen, csak a házhelyet mink vettük meg. - Tehát maguk külön megvették a házhelyet? - Igen, külön megvettük a házhelyet, nem birtunk építkezni, már mink a magunk ereyébül, mer a házhelyet megvettük, a férjem dolgozott a bányába, azt mondta, hogy hát itt is dolgozni, itthon is, a ház mellettis. Azt megkértük, azt mondta, hogy megkérjük az elnököt, felmenjünk. Az elnök ad nekünk egy utasítást, hogy menjünk be az OTP-höz. Őt is őket is kérjük meg, azokat is kérjük meg. Nahát lementünk Edelénybe, megkértük, hogy legyenek szivesek nekünk úgy építsék, mint az új telepen, az új lakásokat. - Akkor már voltak az új telepek is? - Igen, má voltak, má megvolt épülve a két sor.

- És akkor maguk miért nem mentek az új telepre? - Hát azért, hogy, azért nem mentünk kéremszépen, a téglaszélén laktunk, megmondom ahogy van, azt mondta, hogy hát minek menjünk akkor az egyik téglaszélről a másikba megyünk.- Jobb itten élni a faluba? - Jobb. - ...mint a Cs telepen? - Jobb, sokkal jobb, százszorta jobb. - Mennyivel jobb?, mitől jobb? - Hát azért, hogy itt csend van, nyugalom van, a gyerekek nem tanulnak el, a rosszat a rosszat nem tanulnak el kérem szépen, az mindenféleképpen jobb. - Hányan vannak a falunak ennek a részén cigányok? - Csak hárman vagyunk, a bátyám, az édesanyám...
- Tehát ez egy család. - Igen. - És mit vettek a szobába mikor beköltöztek? - Hát az igaz, azt még akkor vettük, mikor a soron laktunk. Hát aztán nedvességet, homályt kapott ez a bútor, hát ezt akkorában vettük. Azt mondta nekem a férjem, hogy még addig a pillanatig megfelel Magdi, amíg összetudjuk magunkat szedni.
- Mit terveztek még ide vásárolni? - Azt mondta hogyhát, há ha a jóistenke segít aszongya nem lesz semmi hiba, ezt a szobából azt a bútort eladjuk valakinek, azt egy másik szobabútort veszünk. a lánynak.*

- Te hány éves vagy Marika? - 15 éves vagyok. - És hanyadikba jársz? - Hatodik osztályba. - És te miért maradtál le az iskolával? - Azért maradtam el, mert édesanyám nem adott fel, azért késtem. - Apró gyerekek voltak, én mentem ide-oda, hát neki kellett itthagyni a lakást. - Tehát amikor még kezdte az iskolát, akkor kezdte később? - Igen, azért későn kezdte.
- Akkor még fönn laktak a téglaszinen. - Igen, fönn laktunk a téglaszinen. Szóval mikor lejöttünk ide, az apja mondta, hogy menjen iskolába. Ő már régen ~~ment~~ máskülönben régen kijárta volna, nem bukott meg, idáig még egy osztályt se. - Milyen tanuló vagy Marika? - Hát remélem, hogy jó tanuló vagyok, 5-ös és 4-es. - Te hány éves vagy? - 10 múltam. - És hanyadikos vagy? - Harmadik osztály. - Te akkor nem vesztettél évet. - Ő nem. - Milyen tanuló vagy? - Hát 3,... - Négy egész, mennyivel mentél át? - Másodikba 4,2-vel, most meg 3,4-el. - Most így az

elmúlt 3 évben egyedül neveli a gyerekeket? - Egyedül.
- Milyen problémákat okoz? - Hát mégpedig, hogy nagyot. ■
- Miből tartja a gyerekeket? - Hát dolgozok így mindenféle.
Télen, nyáron dolgozok a csemete kertbe, télen meg hát ahova
hivnak takarítani. - Na most mondja, arról még nem volt szó, hogy
a gyerekeket így esetleg állami gondozásba vegyék? - Igen,
má azt akarták, a férjem mikor meghalt, utána másfél évre.
- Akkor is voltam így fairsittott, mint máma voltam; igaz máma
jöttem 10 órára. Hát úgy sikerült, hogyhát tegnap itt voltak
a kocsival, aztán maguk itt vannak a. Gyüvök haza, azt azt
gondoltam, hogy ki tudja kik ezek, hogyha nekem, engem ~~miért~~
kocsival miért keresnek, mert én nem csináltam semmit se.
Mondták nekem, hogy szépen tegyem le a fát, pihenjek meg, csak
egy-két szavat akarnak velem váltani. Hát mondom mi lehet az,
tessenek megmondani. Az lesz az, azt mondja, hogyha 4 gyermek
van magának, árva, a férje meghalt, azt tudjuk, azért jöttünk,
hogy milyen állapotba van, hogy tudja tartani a gyerekeket, ha
nagyon keveset kapok. Hát aztán el^{ad}om őket tartani, vagy sem.
Ha nem tudom eltartani őket, akkor legyen szives megmondani, hogy
állami gondozásba vegyék őket. Hát azt elfakadtam sirva, azt
mondtam, hogy hát nem adom őket, még ha egyszer eszik egy nap,
se, egyet se, míg élek én fogom nevelni őket.

- A 31 család aki még itt maradt, az miért nem ment még fel a
Cs telepre? - Annak még nincs olyan kielégítés, hát nincs fo-
rint, forint sincsen. Ha forint volna ő is menne. - Hát álta-
lában kiknek volt könnyebb kijutni? - Az elsőknak, a bányászok-
nak. Azoknak csak 5.000 Ft kellett. - Már a következő évben már
hetet kellett fizetni, má most már tizet k kérnek. - 13-at.
- 12-öt, 12.000 Ft-ot kérnek. - 13-at.- Ugy volt abba az időbe
jelenleg, hogy feladták a kölcsönt. Na elment az kezesnek, fel-
adta neki azt az 5.000-et, mert akkor csak annyit kellett fizet-
ni, meg volt a lakás. Elment kezesnek a másíknak visszament az
megint, így a koma, sógoroknak elmentek egymásnak, és így ki-

tudtak azt jutni. De má má hiába megyen el kezesnek, hiába veszen fel 6.000 Ft-ot, mer most mán az kevés, mert nem fogatik el egyáltalán. Mig azt a 13.000Ft-ot ~~be~~ nem fizették, addig szóba se állnak a tanácsban egyáltalán.

- Hát még szép! Én ki is mentem. Hát a te urad nem annyit keres mint az enyém? Én vagyok nyolcad magammal. Hát. Ketten dolgoznak, te és az urad. - Most is csak 1.000 Ft-ot kaptam egy hónapra, csak. - 1.100 kölcsönt fizetek mégis...- Én meg most 9-et adtam ki, 900 Ft-ot adtam ki tegnap este.

- Hányan laknak ebbe a házba? - Nyolcan. - Hat gyereke van?

- Igen. - Férje mivel foglalkozik? - Miskolcon dolgozik. - Milyen szakmába? - Kőműveseknél. - Kőműveseknél. Mióta dolgozik a kőműveseknél? - Má nyolc éve. - És mennyit keres? - 1.800 -1900.

- Mióta laknak ebbe a házba? - Má ebbe régóta, má vagy 3 vagy 4 éve. De má nekem lenn készül a lakás. - A Cs telepen magának készül egy lakás? - Igen. - Milyen lakás készül ottan? - Cs lakás. Hát azért mondják, hogy jó volt neked, hogy kimentem. Hát persze megspóroltam és azért tudtam kimenni. Hát nekem is 6 gyerekek van, mégis kimentem. Ha valaki valamit akar, akkor kimegy. Cigányos nem mennek, mert e kell nekik, hogy itt a szar, meg a sárba fúlnak el. - És, hogy tudta megspórolni 1.800 Ft-ból? - Hát, úgy, hogy hát a férjem keres 1.800-1.900-et, családi segélynek kapok 1.300-at, és az 1.300 Ft-ot letettem, az övéből meg bevásároltam. (Készült a ház, akkor azt mondtam, behivatták a cigány-ságot, hogy kinak van lerakó pénze, betétje kinek van. S vót itt vagy tizünknek, bevittük és kifizettük. Elszedték a betétkönyvet, levitték Edelénybe az OTP-be, ennyi volt csak.) Mert hát azt akarjuk, hogy hát úgy hangzik, hogy ki kell menni, ki kell menni innen, akkor miért legyek itt, mikor azért van ott egy egészségsőbb, biztosabb az a lakás, mint ez. - Hát sokkal. - Mert hát azért, hogy a porzást nem szagol, a füstöt nem szagolni, és mécsessel nem éget, mert még petró ~~x~~ se lehet kapni. Ha fölgyútom a villanyt, és egészséges a gyerekeimnek is és ugy nekem .

- Hányan laknak ebben a házban? - Hányan lakunk? Négy fiú, három fiú, öten. - Öten? Hány gyereke van? - Nekem? Négy lány, négy fiú, nyolc. - És abból hány lakik itten? - Itt 3 fiú, meg én. - És az a picit ottan az ágyon? - Az a lányomé. - Férje? - Férjem beteg, most elment Miskolcra. - Mit dolgozik a férje? - Bányába jár. - És mióta laknak ebben a kis házban? - ~~XXXXXXXX~~ ~~XXXXXX~~ Nagyon régtől. - Mégis mióta? - Há, 10 éve. - Maga nem gondolkozik azon, hogy Cs házat vesznek, vagy építenek? - Hát úgy van tetszik tudni, hogy legelőször 6.000-et kellene fizetni a gyerekek ruhát is kell venni belőle, mer iskolába jár 3. Hát ha még 6.000-et kellene fizetni kibírnám, de így 15.000 meg 13.000 . - Mikor 5.000 volt akkor miért nem próbálták meg? - Hát azért, mert akkor az uram azt mondta, hogy ráérünk még kimenni.

- Hol dolgoznak azok a cigányemberek, akik a telepen laknak?

- Miskolcon dolgoznak, össze-vissza mindenütt. - A helybéli tsz-ben nem dolgoznak? - A helybéli tsz-ben nem, senki sem.

- Miért nem? - Azért mert azt mondják, hogy a cigányokat nem veszik fel a tsz-be. - Ezt mondták itt a tsz-be? - Ezt mondták, mégpedig a tsz elnök, mégpedig voltunk benn vagy 8-an, azt mondták, hogy cigányra szükség nincs.

- 13 éves, hogy egy helyen vagyok, egy helyen dolgozom. - Melyik vállalatnál? - Itt a BAEV-nél. - Mit csinál ott? - Hát, ilyen építkezések mennek. - Ez annyit jelent, hogy segédmunkás? - Igen.

- Maga még nem próbált evvel a Cs lakással? - De igen, most már készül az enyéme is. Hát összeszedtem. - Hogyan tudta összeszerakni.

- Összeraktam, kicsit éhezünk is igaz-e mellette, meg hát szükölni kellett. Tetszik tudni 7 gyerek, azért ...

- Maga tervezi azt, hogy végül is átköltözzön a Cs telepre, és Cs házat vegyen? - Igen. - Na most, mennyit kell befizetnie?

- Hát most 13.000 Ft-ot. - És, hogy szedi össze ezt a 13.000 Ft.-ot?

- Hát ezt a 13.000 Ft-ot úgy tudom összeszedni, hogy minden hónapban leteszek 500 Ft-ot. Még ha adnának kölcsönt 5.000 Ft-ot, akkor igen. - Ki adná az 5.000 Ft-ot, a vállalat? - A vállalat, ahol dolgozok. De hát kérem szépen úgy néz ki a helyzet, hogy

- Hogy néz ki a helyzet? - Hát úgy néz ki a helyzet, tetszik tudni, nem tudok beszélni, mert nevetnek. Hát a vezetők engemet mind ismernek tetszik tudni. A mérnökök, igazgatók itt benn a ktsz-ben, a tanácsnál azt mondták, hogy te leszel a legelső. - Na jó, mennyi mellékes keresete van magának lehetősége?
- Zenélni szoktam, de mit keresek vele 150-200 Ft-ot. Mire hazagyövk az aszony má el is vásája. Tetszik tudni, hogy néz ki, ahol 7 gyerek van, ott enni kell. Nyolcadikra fizettem a gyerektartást, az is havonta 300.-Ft-ot. Na most megkapok 1.500 Ft-ot nekem muszály venni 40 kg lisztet 1 hónapra. Akkor muszály venni 5 kg zsírt. Mire eljön nekem az egyik hónap fizetés, 8-án már kapom a fizetést 23-án kapom az előleget, má akkorára má semmi sincs. - Azért itt van olyan, aki 7 gyerek mellett meg tudta spórolni a 15.600 Ft-ot, akkor a többiek miért nem tudják?
- Azt kérem, úgy tudta összerakni azt a pénzt, hogy kérem van 6-7-gyereke, és a családi segélyt azt le tudta rakni, azt a gyermekeire kellett volna költeni, ruházkodni a gyerek, nem tudta volna összerakni, úgyhogy a gyermeke érezte meg annak, úgy tudta ő is összerakni.
- Az elmúlt 7 évben a cigányok 3,1 %-a, közel 10.000 ember költözött Cs házba. De 200.000 még ma is putriba él.

- Engem tessék lefényképezni! - Engem is tessék levenni!
Engem tessék levenni! - Vegyen le enge is! - Engem is tették levenni! - Engem is tessék levenni!

MAFILM Hiradó- és Dokumentumfilm Stúdió.

Faluszéli házak.

Munkatársak: Breier György, Kassai Tamás, Rigó Mária, Rupp Kálmán
Utasi Lénárt.

Szakértők: Kemény István, Solt Ottilia

Fotó: Féner Tamás

Magyarországon forgalomba hozza a Mókép. Eng. sz. II. 6948/73.

Andor Tamás és ifj. Schiffer Pál filmje.

*Megjegyzés: a normálból a bejelölt részek hiányoznak, a teljes
előreg csak a 16 mm-es filmben van.*